

QOIDALI O'YINLARDA BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI.

Umarova Mehriniso Ibragim qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Maktabgacha yoshdagi bolalarda xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liq pedagogik muammolarni o'rgangan va bundan tashqari o'yinlarning turlari, xulq-atvor ko'nikmalari maqsadli faoliyatga qaraganda o'yinda osonroq va erta egallanishi haqida so'z yuroitilgan.

Абстрактный: В данной статье рассматриваются педагогические проблемы, связанные с формированием навыков поведения у дошкольников, а также упоминаются виды игр и то, что навыки поведения легче и раньше усваиваются в игре, чем в целенаправленной деятельности.

Abstract: This article discusses the pedagogical problems associated with the formation of behavioral skills in preschoolers, and also mentions the types of games and the fact that behavioral skills are easier and earlier acquired in the game than in purposeful activities.

O'yin nafaqat individual psixik jarayon, balki bolaning shaxsiy fazilatlari va fazilatlarini shakllantirish uchun ham muhimdir. Shuning uchun kattalar rolini tanlash va bajarish bolaning hissiy stimullari bilan uzviy bog'liqdir. Chunki o'yin jarayonida bolada boshqa narsaning tashqi belgilaridan, tengdoshlari ta'sirida, shuningdek, bolaning irodasiga zid ravishda tug'iladigan turli istak va istaklar paydo bo'ladi. O'yin mustaqil faoliyat bo'lib, unda bolalar tengdoshlari bilan muloqot qilishni boshlaydilar. Ularni umumiy maqsad, unga erishishning umumiy tajribasi birlashtiradi. Shuning uchun o'yin do'stona munosabatlarni rivojlantirish, jamoaviy hayot ko'nikmalarini, tashkilotchilik qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Yosh bolalar guruhida qo'shma o'yin bilan birlashtirilgan murakkab munosabatlar shakllanadi. Tarbiyachining vazifasi har bir bolani faol o'yinga jalb qilish, bolalar o'rtasida do'stlik, halollik, tengdoshlari oldidagi mas'uliyat hissi asosida munosabatlarni o'rnatishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yinlari nafaqat atrofdagi narsa va hodisalarni bilish vositasi, balki yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega. Boshqacha qilib aytganda, o'yin kuchli ta'lim vositasidir. Bolalar o'yinlari orqali ularda ijtimoiy foydali, ya'ni yuksak insoniy fazilatlarni tarbiyalash mumkin. Agar bolalarning o'yin faoliyatini chetdan kuzatadigan bo'lsak, o'yin jarayonida ularning barcha shaxsiy fazilatlari (kimning kimga ko'proq qiziqishi, qobiliyati, irodasi, temperamenti) yaqqol namoyon bo'lishini ko'ramiz. Shuning uchun bolalarning o'yin faoliyati ularning individual ta'lim olishining juda qulay vositasidir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar odatda yolg'iz o'ynashadi. Bu yoshdagi bolalarda mavzuli va konstruktiv o'yinlar orqali bilish, xotira, tasavvur, fikrlash va harakat qobiliyatlari rivojlanadi. Rolli o'yinlarda bolalar asosan kattalarning har kuni ko'rgan va

kuzatadigan xatti-harakatlarini aks ettiradilar. 4-5 yoshli bolalarning o'yini asta-sekin jamoaviy shakl sifatlariga ega bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi rolli o'yinlar endi mavzuning boyligi va xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Bu o'yinlar jarayonida bolalarda etakchilik ko'nikmalari shakllana boshlaydi, ularda tashkilotchilik qobiliyatlari va qobiliyatlari rivojlana boshlaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyati orasida tasviriy san'at ham juda muhimdir. Bolaning tasavvurining xususiyatiga qarab, uning atrofidagi hayotni qanday idrok etishi, xotira, tasavvur va tafakkur xususiyatlariga baho berish mumkin. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan chizilgan rasmlar ham ularning ichki kechinmalari, kayfiyatlari, orzulari, umidlari va ehtiyojlarini aks ettiradi. Bu yoshdagi bolalar rasm chizishga juda qiziqadi. Rasm chizish bolalar uchun o'ziga xos o'yin shaklidir. Bola birinchi navbatda ko'rgan narsasini chizadi, keyin bilganini, eslab qolganini va o'ylab topadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musobaqalar juda muhim bo'lib, aynan shunday o'yinlarda muvaffaqiyatga erishish motivlari shakllanadi va mustahkamlanadi. Bu yoshdagi bolalar uchun eng yoqimli vaqt - musobaqalarda g'alaba qozonish va g'alaba qozonishning ahamiyati. Maktabgacha yoshdagi bolalarda qurilish o'yinlari asta-sekin mehnat faoliyatiga aylanib bormoqda. O'yinda bola oddiy mehnat ko'nikmalari va qobiliyatlarini egallashga kirishadi. Ob'ektlarning xususiyatlarini tushuna boshlaydi, amaliy fikrlash naqshlarini rivojlantiradi.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musobaqalar juda katta ahamiyatga ega bo'lib, aynan shunday o'yinlarda muvaffaqiyatga erishish motivlari shakllanadi va mustahkamlanadi. Bu yoshdagi bolalar uchun eng yoqimli vaqt - yutish va muvaffaqiyat bo'lgan musobaqa o'yinlarining ham ahamiyati juda katta. Katta maktabgacha yoshida qurish o'yinlari asta-sekinlik bilan mehnat faoliyatiga aylanib boradi. O'yinda bola sodda mehnat ko'nikma va malakalarini egallay boshlaydi. Predmetlarning xossalari angalay boshlaydi, amaliy tafakkur namunalari rivojlana boradi.

O'yin inson o'ziga xosligining namoyon bo'lishi, uni takomillashtirish yo'lidir. Kattalar hayotida o'yin alohida o'rin tutsa-da, bolalar uchun ayniqsa muhimdir. Uni "bolalik hamrohi" deb atash maqbuldir. Bu maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunidir. Bu mehnat va ta'lim bilan chambarchas bog'liq bo'lgan etakchi faoliyatdir. Bolaning jiddiy harakatlarining aksariyati o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsning barcha mavjud tomonlari faollashadi: bola harakat qiladi, gapiradi, tushunadi, o'ylaydi. O'yin ta'limning muhim vositasidir.

"O'yin" - bu ijtimoiy tajribani tiklash va o'zlashtirishga qaratilgan vaziyatlardagi faoliyat turi bo'lib, unda xatti-harakatlarning o'zini o'zi boshqarishi shakllanadi va takomillashtiriladi.

O'yin texnologiyasining asosiy maqsadi maktabgacha ta'lim tashkilotining faoliyat ko'rsatish shartlariga va bolalarning rivojlanish darajasiga qarab faoliyat ko'nikmalari va ko'nikmalarini shakllantirish uchun to'liq motivatsion asosni yaratishdir. "O'yin texnologiyasi" atamasi maktabgacha ta'lim tashkilotida turli xil pedagogik o'yinlar shaklida tashkil etilgan keng ko'lamli usul va usullarni o'z ichiga oladi. Pedagogik

o'yinning oddiy o'yindan farqi shundaki, u o'rganish maqsadini, pedagogik natijani aniq ko'rsatadi.

Katta va tayyorlov guruhlarida didaktik o'yinlar o'zining mazmun va g'oyasi jihatidan ancha murakkabdir. Bu yoshdagi bolalar bilan buyum va rasmlar bilangina didaktik o'yinlar o'tkaza qolmay, so'zli didaktik o'yinlar ham o'tkaziladi.

Buyumlar va rasmlar bilan o'tkaziladigan didaktik o'yinlarda bolalarning narsalar sifati, xususiyati, nimadan yasalgani, qayerda qilingani, nima uchun kerakligi va hokazolar to'g'risidagi bilimi aniqlanadi hamda mustahkamlanadi.

Yuqorida sanab o'tilganlar jamoa o'yinlaridir. Bular asosida yana bir qancha o'yinlar topish mumkin. Bu o'yindan bolalarga tovushlarni talaffuz qilishni mashq qildirish maqsadida ham foydalanish mumkin.

Didaktik o'yinlarda majburiy qoidalar juda ko'p uchraydi: navbat bilan harakat qilish, faqat so'raganda javob berish, o'rtog'iga quloq solish, o'ynaganda boshqalarga xalaqit bermaslik, qoidani bajarish, o'z aybiga iqrar bo'lish va hokazo.

Didaktik o'yinga rahbarlik qilishda o'yinning maqsad va mazmunini belgilash, o'yin g'oyasini o'ylab topish, o'yin qoidasi va asosiy harakatlarni tushuntirish, bolalar o'rtasidagi munosabatni yaxshilash, tarbiyaviy ta'sir orqali o'yinning borishga rahbarlik qilib borish va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Didaktik o'yinni bolalarning bergan savollari, takliflari va tashabbuslariga qarab, o'yin jarayonida kutilmaganda kengaytirish, uning mazmunini boyitish mumkin. O'yinni belgilangan vaqtda boshlash va tugatish katta mahoratdir. Tarbiyachi o'yin vaqtini o'zining tushuntirishini kamaytirish hisobiga siqishtiradi.

Didaktik o'yinlar guruh xonasida, zalda, maydonchada, o'rmonda, dalada va boshqa joylarda o'tkazilishi mumkin. Bu o'yinning ta'sirchanligini, taassurotlarning har xilligini, bolalarning faolligini oshiradi. Shunday qilib, didaktik o'yin maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berish vositasi bo'lib, uni muvaffaqiyatli amalga oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN Adabiyotlar:

1. MI qizi Umarova "PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN'S PHYSICAL AND MENTAL DEVELOPMENT IN RULED GAMES" Educational Research in Universal Sciences, 295-297 2023.5.24 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/2352>

2. M Umarova, A Ro'ziyeva "MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYATNING AHAMIYATI" Наука и инновация, 2023 1(6), 33-35 <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/14283>

3. MI qizi Umarova "RIVOJLANTIRUVCHI O'YIN TEXNOLOGIYASI VA UNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI" Educational Research in Universal Sciences, 1172-1176 2023.6.16 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3037>

4. MI kizi Umarova “DEVELOPMENTAL GAME TECHNOLOGY AND ITS IMPORTANCE IN THE PHYSICAL AND MENTAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN” Educational Research in Universal Sciences 196-198 2023.7.27 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3368>

5. MI qizi Umarova “QOIDALI O‘YIN MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING UYG ‘UN RIVOJLANISHI VOSITASI SIFATIDA” Educational Research in Universal Sciences 193-195 2023.7.27 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3366>

6. MI qizi Umarova “BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISHI UYG ‘UNLIGINI TA’MINLASH METODIKASI” Educational Research in Universal Sciences 263-265 2023/8/17 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3580>

